

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядаються основні аспекти студентського самоврядування в цілому та в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили зокрема. Студентське самоврядування розглядається як один із соціальних інститутів у суспільстві. Визначені головні завдання діяльності, проблеми, роль та місце студентського самоврядування у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: соціальний інститут, молодь, студентство, студентське самоврядування.

В статье рассмотрены основные аспекты студенческого самоуправления в целом и в Черноморском государственном университете имени Петра Могилы в частности. Студенческое самоуправление рассматривается как один из социальных институтов в украинском обществе. Определены главные задания деятельности, проблемы, роль и место студенческого самоуправления в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: социальный институт, молодёжь, студенчество, студенческое самоуправление.

The article shows the main aspects of students' self-government in general and in Petro Mohyla Black Sea State University particular. Student's self-government is regarded as one of the social institutions in society. The identified the primary task, the problems, the role and place of the students' self-government in higher educational establishment.

Key words: the Social Institute, youth, students, students' self-government.

Постановка проблеми. Реформування вітчизняної системи освіти, криза традиційних суспільних інститутів і механізмів ускладнили процес соціалізації студентської молоді, пошуку нею соціально прийнятних і оптимальних форм самореалізації та самоствердження особистості. Одночасно, процес демократизації суспільного життя, процесів навчання і виховання вимагає результат-орієнтованого включення студентів у соціально-значущу творчу діяльність, створення оптимальних умов для їх саморозвитку та участі в управлінні вузом, у вирішенні всіх питань вузівського життя. Студентське самоврядування як форма ініціативної, самостійної, відповідальної суспільної діяльності студентів, спрямованої на вирішення важливих питань життя студентів, може стати виходом із ситуації, що склалася.

Студентське самоврядування – явище нове для молодого українського суспільства. Наукового підходу до вивчення проблеми становлення, розвитку та функціонування органів студентського самоврядування на цей час не існує. У працях українських науковців, що стосуються цієї теми,

студент та його активність є предметом досліджень психологічних та соціологічних наук.

Аналіз досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені (Л. Божович, Л. Буєва, І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красовицький, Т. Кириленко, В. Семиченко, Т. Степура, С. Сисоєва) у наукових дослідженнях останніх років розглядають організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєвотворчості, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Вагомий внесок у вивчення поставленої проблеми вносять активні діячі студентського самоврядування. Їхні публіцистичні праці мають неабияку цінність. Свої міркування, свою діяльність тією чи іншою мірою лідери студентського руху намагалися викласти у своїх статтях у різноманітних виданнях.

Метою статті є соціологічний аналіз студентського самоврядування на прикладі Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в науковій літературі немає загальноприйнятого визначення терміна «студентське самоврядування», не розроблені типова і приблизна модель організації, немає показників стану і розвитку, що не дозволяє сформувати науково-обґрунтовану систему заходів з боку держави та громадських інститутів з розвитку студентського самоврядування в нашій країні.

Це робить у край важливим необхідність сучасного соціологічного аналізу студентського самоврядування в українських вищих навчальних закладах як явища, пошук та апробацію найбільш оптимальних моделей його організації з метою активізації їх роботи. Узагальнення та аналіз сучасної соціальної практики студентського самоврядування, з одного боку, дозволить уточнити загальні тенденції і динаміку цього соціального явища, а з іншого – змалювати основні цілі та організаційну структуру, виробити загальні рекомендації до їх удосконалення та розвитку. До цих пір не проведено всебічний науковий аналіз сучасного стану проблем та перспектив розвитку студентського самоврядування в масштабах усієї країни.

Таким чином, можна побачити явну невідповідність між об'єктивною суспільною потребою в ефективній діяльності органів студентського самоврядування, з одного боку, та розбалансованим і недостатньою увагою професорсько-викладацької, адміністративної та студентської аудиторії до вирішення даного питання, з іншого.

У роботі харків'янки Л. Г. Сокур'янської «Студентство на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода» студенту присвячено одну главу праці в п'ятсот сімдесят шість сторінок [6, с. 73]. Головна увага приділяється вивченню внутрішнього «Я» студента, його думок про майбутнє та психологічних «двигунів» до будь-якої діяльності. У тому ж напрямку, але більш узагальнювальна праця колективу авторів на чолі з Б. Г. Нагорним розкриває студентство як специфічну соціальну групу українського суспільства [3, с. 29].

Отже, студентство являє собою специфічну соціальну групу суспільства з високим ступенем організованості і згуртованості, що володіє високим рівнем професійної та особистісної культури, активною увагою до процесів перетворень у країні і, в той же час, мінімальною практичною участю в ньому.

Студентське самоврядування – це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу ВНЗ мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає, передусім, у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави [5, с. 6].

Сьогодні студентське самоврядування – це та основа, що здатна «зміцнити демократичні основи

громадянського суспільства і прискорити його розвиток» [2, с. 23].

Приходько М. І. трактує студентське самоврядування як «діяльність, за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, підвищується ініціатива кожного за результати своєї праці» [4, с. 99].

Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі є невід'ємною складовою і відіграє велике значення, а саме:

- сприяє соціалізації особистості, допомагає студентам відчувати складність соціальних відносин, формувати соціальну позицію, виявляти свої можливості в реалізації лідерських функцій;
- забезпечує виховання якостей, які необхідні для подолання складностей соціального життя;
- розвиває організаторські здібності студентів, збільшуючи кількість умілих організаторів конкретних справ;
- формує відчуття відповідальності;
- виховує самостійність як рису людини, її ініціативність;
- розвиває відносини взаємної відповідальності;
- сприяє самоактивізації, здійсненню саморегулювання, самоконтролю.

Отже, студентське самоврядування у вищому навчальному закладі – це самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, що стоять перед студентськими колективами.

Ідеї розвитку студентського самоврядування пройшли певний шлях, їх реалізація була адекватною соціально-гуманітарному стандарту суспільства та підпорядковувалася загальним вимогам підготовки майбутнього фахівця. Нині студентському самоврядуванню відводиться провідна роль у вирішенні цілої низки завдань із соціалізації студентської молоді, формування в неї активної громадянської позиції, організаторських навичок і професійної компетенції.

Рівень розвитку студентського самоврядування у вищих навчальних закладах багато в чому визначається його нормативно закріпленими повноваженнями, що фіксують право студентських колективів та їхніх представників.

Основні напрями діяльності студентського самоврядування, як правило, співвідносяться з основними напрямами навчально-виховного процесу. У рамках кожного напрямку існують різноманітні форми самоорганізації студентів, і відповідно, роботи з ними. Ці форми виступають як реальне втілення самоврядування в студентському середовищі. При цьому недоцільно уніфікувати форми та напрями діяльності органів студентського самоврядування, оскільки вони у зв'язку з самодіяльною природою студентського самоврядування задаються самими студентами і формуються, виходячи із специфіки і потреб вищого навчального закладу.

Студентське самоврядування у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (далі – ЧДУ імені Петра Могили) – це не просто формальна організація, яка виконує певні нормативні функції, – це самостійний та дієвий студентський інститут, це ініціативна, відповідальна спільна діяльність небайдужих до власної долі студентів, спрямована на вирішення будь-яких питань життєдіяльності студентської громади. Студентське самоврядування в університеті всіляко співпрацює та допомагає адміністрації ВНЗ, деканам факультетів та директорам інститутів у створенні комфортних умов для навчання та самовираження кожного студента. Воно руйнує бар'єри, які виникають між представниками різних соціальних груп, та стає на боці кожного студента у вирішенні проблемних питань.

У ЧДУ імені Петра Могили ефективно діє студентське самоврядування: студентська колегія університету, студентські деканати факультетів, які обираються терміном на два роки прямим таємним голосуванням студентів (згідно з Положенням про студентське самоврядування в університеті).

Студентська колегія – важлива ланка, яка зв'язує керівництво університету та студентів. Це – орган, що, насамперед, представляє інтереси студентства, тому у своїй діяльності ставить перед собою завдання, якнайкраще ці інтереси врахувати.

Основними завданнями органів студентського самоврядування є [1, с. 216]:

- забезпечення і захист прав та інтересів студентів;
- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
- сприяння навчальній, науковій і творчій діяльності студентів;
- сприяння у створенні необхідних умов для проживання і відпочинку студентів;
- створення студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами, земляцтв тощо;
- організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- сприяння проведенню серед студентів соціологічних досліджень;
- сприяння працевлаштуванню випускників;
- участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

В університеті діяльність органів студентського самоврядування регламентується Положення, відповідно до якого основними завданнями органів студентського самоврядування ЧДУ імені Петра Могили є:

- формування у студентів ЧДУ імені Петра Могили патріотичних почуттів, поваги до України, рідного міста, а також почуттів національної свідомості, гідності;
- забезпечення захисту прав та інтересів студентів в органах державної влади та управління,

сприянні задоволенню їхніх потреб у сфері навчання, побуту, оздоровлення, відпочинку тощо;

- допомога ректорату та деканам ЧДУ імені Петра Могили в організації навчально-виховної роботи в університеті та на факультетах;

- допомога адміністрації ЧДУ імені Петра Могили в організації побуту студентів у гуртожитках і здійсненні заходів, спрямованих на його поліпшення;

- координація діяльності старост академічних груп, а також студентських деканів факультетів;

- здійснення контролю за дотриманням студентами дисципліни та Правил внутрішнього розпорядку ЧДУ імені Петра Могили;

- сприяння та підтримці талановитих дослідників серед студентів, наданню їм усебічної допомоги;

- сприяння створенню умов для вільного розвитку особистості студента шляхом його залучення до різноманітних видів творчої діяльності – науково-дослідницької, технічної, культурної, громадської, спортивної тощо;

- сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань і клубів за інтересами;

- сприяння участі студентів у міжнародних, загальноукраїнських, міжрегіональних, регіональних та інших студентських проєктах, конкурсах, конференціях, олімпіадах;

- участь в організації дозвілля та відпочинку студентів: проведенні вечорів відпочинку, дискотек, конкурсів, оглядів, свят, конференцій, спортивних заходів, днів ЧДУ імені Петра Могили, факультетів тощо;

- пропаганда здорового способу життя, запобігання вчиненню студентами правопорушень, а також вживанню ними алкоголю, наркотиків, тютюну тощо;

- створення у встановленому чинним законодавством порядку, за узгодженням з ректоратом, студентських гуртків, об'єднань, клубів за інтересами, конструкторських бюро, студентських підприємств тощо;

- організація співробітництва зі студентськими організаціями інших вищих навчальних закладів, а також молодіжними організаціями різних рівнів, представляючи ЧДУ імені Петра Могили у місцевих, регіональних і всеукраїнських студентських та молодіжних організаціях;

- забезпечення інформаційної, правової, психологічної, фінансової, юридичної та іншої допомоги студентам (спільно з відповідними службами університету);

- представленні ЧДУ імені Петра Могили у міжнародних студентських та молодіжних організаціях, взаємодії з органами студентського самоврядування університетів зарубіжних країн, участі в організації міжнародних освітніх, наукових, культурних та спортивних студентських обмінів;

- пошуку робочих місць для студентів ЧДУ імені Петра Могили, сприянні створенню нових

робочих місць для студентів, а також сприянні працевлаштуванню випускників;

– здійсненні інформаційної та видавничої діяльності.

При цьому сенс діяльності органів студентського самоврядування полягає у вирішенні реальних проблем студентів та отриманні досвіду самоорганізації свого життя, а не у включенні в існуючу систему керівництва-виконання.

Структура студентського самоврядування ЧДУ імені Петра Могили не обмежується Студентською колегією.

Як правило, студенти самі ініціюють створення подібних органів, навіть на рівні факультету. Таким чином на кожному факультеті вже не перший рік існує Студентський деканат. Цей орган студентського самоврядування має чітку структуру (студентського декана, відповідального керівника за наукову роботу, за зв'язки з громадськістю та ін.). Станом на 01 жовтня 2013 року в ЧДУ імені Петра Могили на денному відділенні навчаються 3352 студенти, проте з них лише 8 % беруть активну участь у діяльності органів студентського самоврядування.

Студентське самоврядування визначає основні сторони і напрями своєї діяльності. Воно стало важливим фактором і умовою вдосконалення навчально-виховного процесу, спрямованими на якісне навчання, сприяння діяльності студентських наукових гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами, працевлаштування випускників, забезпечення виконання студентами своїх обов'язків, виховання духовності та культури студентів, формування у студентської молоді національно-громадської позиції, зростання соціальної активності, ініціативи та відповідальності за доручену справу, забезпечення гармонійного розвитку особистості, оволодіння навичками організатора, керівника, формування громадянської політичної культури, становлення особистості нового типу.

Аналіз стану матеріально-технічної бази сучасних органів студентського самоврядування дозволив виявити, що в ЧДУ імені Петра Могили наявні: окреме приміщення для роботи СС, оргтехніка, телефон, факс, ноутбук з постійним підключенням до мережі Інтернету. Тобто можливості використання матеріально-технічних ресурсів ВНЗ у забезпеченні діяльності органів студентського самоврядування сьогодні можна

вважати задовільним, а це є хорошою базою для розвитку потенціалу.

Представники органів студентського самоврядування входять до складу вченої ради та стипендіальної комісії.

Зараз існують деякі негативні тенденції, що відбуваються «під виглядом розвитку студентського самоврядування»: залучення студентства в «політичні ігри», плата за участь у масових акціях і мітингах, що вживають ряд молодіжних політичних організацій. Але адміністрація ЧДУ імені Петра жодного разу не створювала перешкоди для діяльності студентської громади, а також не змушувала студентів робити чогось такого, що їм не до вподоби або ж брати участь у певних провокаційних заходах. Важливо зазначити, що Студентська колегія додержується позиції не втручання у політичне життя нашої країни, зберігає позицію нейтралітету до будь-якої існуючої політичної сили, цим самим дотримуючись одного із головних принципів зовнішньої політики університету.

Висновки. Практика і досвід переконливо доводять, що студентське середовище і самоврядування в ньому є унікальним молодіжним соціумом, у якому зосереджені потужний інтелектуальний і творчий потенціал, енергія, прагнення до самоствердження та самореалізації особистості. Студентське самоврядування в університеті стало тим підґрунтям, де майбутні фахівці набувають навичок організаторських та управлінських здібностей, які стануть їм у нагоді в майбутньому.

Для створення ефективної системи менеджменту органів студентського самоврядування необхідно постійно проводити навчання та тренінг студентського активу. Для цього необхідні наставники, що володіють усім комплексом необхідних знань, – залучені спеціально для цього працівники, насамперед із числа колишніх керівників студентської організації, кураторів, представників виховних структур, що мають організаторські, педагогічні та психологічні уміння та навички.

Тому у вищих навчальних закладах доцільне створення спеціального підрозділу (наприклад, Центру розвитку особистості студента, Центру лідерів або Центру підтримки студентського самоврядування тощо), наявність якого дозволить створити фундамент для формування корпоративної культури, відповідної заявленим цілям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / А. І. Кузьмінський – К. : Знання, 2005. – 486 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Х. : Основа. – 2004. – Ч. 1. – С. 5–24.
3. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю : [навч. посіб.] / Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенєва, О. О. Біла ; за заг. ред. Т. Ю. Осипової. – Одеса: Фенікс, 2006. – 288 с.
4. Приходько М. І. Учніське самоврядування в сучасному вимірі / М. І. Приходько // Управління школою. – Вип. 3 (63). – Х. : Основа, 2008. – 176 с.
5. Романик А. Роль студентського самоврядування в Україні та в країнах Західної Європи / А. Романик // Студентське самоврядування в Україні. – К. : Молодіжна альтернатива. – 2004. – Вип. 6. – С. 6–9.
6. Сокурская Л. Г. Студенчество на пути к другому обществу: ценностный дискурс перехода / Л. Г. Сокурская. – Харьков : Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, 2006. – 576 с.

Рецензенти: Гавеля В. Л., д. філос. н., професор;
Коробов В. К., к. соціол. н., доцент.

© Кучеренко О. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 30.10.2013 р.

КУЧЕРЕНКО Олександра Володимирівна – аспірантка кафедри соціології Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: соціологія молоді, студентське самоврядування.